

تحکیم تعاملات تحقیق و ترویج مبتنی بر ترویج فراگیر برای توسعه

مقدمه:

طرح نظام نوین ترویج به منظور مداخله‌گری فعال ترویج در بخش تولیدی کشاورزی و منابع طبیعی و افزایش دانش فنی و تخصصی و کاربردی کارشناسان تدوین و از سال ۱۳۹۴ در کشور اجرا شد. این طرح بر سه اصل (۱) تجهیز و ساماندهی مراکز جهاد کشاورزی دهستان، (۲) پهنه‌بندی عرصه‌های تولیدی و (۳) استقرار مدیریت دانش استوار بود که در کنار این اصول، رویکردهایی چون بهره‌گیری از ظرفیت تحقیقات، بخش‌های اجرایی و بخش غیردولتی نیز دنبال شد. در فاز نخست طرح (۳ سال اول اجرا) در مجموع اقدامات زیربنایی و ساختاری در ابعاد سخت‌افزاری و نرم‌افزاری صورت گرفت. اما در گام دوم و در استمرار نظام نوین ترویج کشاورزی (به‌ویژه در سه سال دوم پس از آغاز طرح) و توسعه و پایدارسازی اقدامات انجام شده، به منظور تسهیل و تسریع روند اجرایی این نظام، تحکیم تعاملات تحقیق، ترویج مبتنی بر ترویج برای توسعه تقویت رویکرد مسئله محوری مورد اقدام قرار گرفت که در ادامه به مهم‌ترین دستاوردهای این گام اشاره می‌شود (شکل ۱).

علی اکبر مویدی
جواد قاسمی
علی خبیری
رضا ذبیحی طاری
مهدی ابراهیم نژاد مغانلو
معاونت آموزش و ترویج
سازمان

۱) طرح یاوران تولید:

این طرح با هدف بهره‌گیری حداکثری از ظرفیت اعضای هیأت علمی و محققان در عرصه‌های تولیدی از طریق تعامل و همکاری نهادهای تحقیقاتی، اجرایی و ترویج و بهره‌برداران با یکدیگر و به منظور احصاء مشکلات دانشی بهره‌برداران بر مبنای بازدیدهای میدانی و پیگیری انجام توصیه‌ها تا حصول نتیجه، در اردیبهشت ۱۳۹۹ توسط وزیر جهاد کشاورزی ابلاغ شد.

طی مدت ۱۰ ماه از آغاز و انجام طرح یاوران تولید در سال ۱۳۹۹، جمعاً بالغ بر ۱۰۰۰ مشکل فنی بهره‌برداران توسط گروه‌های کارشناسی اعزامی به سطح مناطق شناسایی و بیش از ۳۰۰۰ توصیه فنی به بهره‌برداران ارائه شد. در سال ۱۳۹۹ تعداد ۱۷۹

گزارش اثربخشی که متضمن نتایجی شامل کاهش هزینه و یا افزایش کمی و کیفی تولید و به تبع آن افزایش درآمد بهره‌برداران بود، به دبیرخانه ملی طرح ارسال شد.

۲) راه اندازی استودیوهای کشاورزی و هسته‌های محتوایی رسانه‌های کشاورزی

در ادامه گام دوم نظام نوین ترویج، جهت تقویت توان رسانه‌ای مدیریت‌های هماهنگی ترویج کشاورزی استان‌ها، در سطح ملی و استانی، استودیوها و هسته‌های محتوایی متعدد طراحی و راه اندازی شد (شکل ۲).

شکل ۱. اقدامات اساسی صورت گرفته در گام دوم اجرای طرح نظام نوین ترویج

شکل ۲. راه‌اندازی استودیوها و هسته‌های محتوایی رسانه‌های کشاورزی

۳) راه اندازی شبکه آموزش کشاورزی

با ملاحظات شرایط روز حاکم بر جامعه، به ویژه بیماری کووید ۱۹ و به تبع آن محدودیت‌های ایجاد شده در ارائه خدمات میدانی ترویج، رویکرد تقویت ارائه خدمات آموزشی و ترویجی به صورت برخط و مجازی اتخاذ گردید و در این راستا، در گام دوم طرح، شبکه آموزش کشاورزی (شاک) به صورت مجازی در بخش کشاورزی راه‌اندازی شد. بدین ترتیب، امکان دسترسی یکسان، رایگان و جستجو پذیر در دوره‌های آموزشی و ایجاد فضای آموزشی یکنواخت و عادلانه برای کشاورزان سراسر کشور و اقشارمختلف، در هر نقطه فراهم شد. شبکه شاک دارای ۳۷ کانال آموزش مجازی استانی و ۱۴ کانال ملی فنی و تخصصی مشتمل بر موضوعات آموزشی - ترویجی (زراعت، باغبانی، دام و طیور، منابع طبیعی، دامپزشکی، شیلات و آبیاری، صنایع تبدیلی و غذایی، آب و خاک، فنی مهندسی و ماشین آلات کشاورزی، مدیریت، برنامه‌ریزی و توسعه کشاورزی) شبکه دانش کشاورزی، آموزش مدیران، آموزش‌های متوسطه دانش آموزان رشته‌های کشاورزی و آموزش بهره‌برداران می‌باشد.

۴) توسعه آموزش‌های مهارتی و تربیت کشاورزان آینده

توسعه و تقویت آموزش‌های مهارتی بهره‌برداران به صورت تخصصی موضوعی و محصولی مبتنی بر اولویت‌های استانی و ارائه این آموزش‌ها به سایر علاقمندان (اجرای طرح مهارت آموزی سربازان وظیفه را به عنوان نمونه بسیار موفق) و مبتنی بر لزوم آینده نگری در آموزش و ترویج کشاورزی و موضوع تربیت کشاورزان آینده با اولویت توسعه هنرستان‌های کشاورزی نیز از جمله اقداماتی است که در گام دوم طرح، مد نظر قرار گرفت. در این راستا، ۱۶ هنرستان جدید کشاورزی افتتاح شد که در نتیجه آن مجموع هنرستان‌های وابسته به وزارت جهاد کشاورزی به ۲۴ عدد رسید. همچنین، «برنامه جامع توسعه ظرفیت‌های جوانان روستایی و عشایری» مهم‌ترین برنامه نهاد ترویج کشاورزی برای بسترسازی جهت اجرای طرح تربیت کشاورزان آینده است که نیازمند برنامه‌ریزی و تعریف فضای ساختاری - نهادی مناسب است. مهم‌ترین هدف برنامه جامع توسعه ظرفیت‌های جوانان روستایی و عشایری، فراهم آوردن شرایط لازم برای نقش‌آفرینی آگاهانه و مسئولانه جوانان روستایی در امورات مربوط به خود است که این امر از طریق تشکیل و سازماندهی «کانون‌های جوانان روستایی و عشایری» عملیاتی می‌شود. بدین

منظور از سال ۱۳۹۹، ایجاد ۳۲ کانون در سطح کشور در دست اقدام قرار گرفته و توسعه این کانون‌ها در سال جاری نیز تداوم دارد.

۵) توسعه فعالیت‌های کشاورزی زنان روستایی و عشایری

توجه به آموزش و توانمندسازی زنان روستایی و عشایری با رویکرد ایجاد تنوع درآمدی برای خانوارهای روستایی از طریق ظرفیت‌سازی، نهادسازی، شبکه‌سازی، ترویج کارآفرینی و توسعه کسب و کارهای پایدار، در اولویت برنامه‌ها قرار گرفته است. رویکرد فرایندی به فعالیت‌ها و نگاه زنجیره‌ای به کارها، ارتباط بین فعالیت‌ها را تسهیل و دستیابی به اهداف توسعه‌ای را تسریع کرده است. چنین فرایندی موجب گسترش کسب و کارها و پایداری آنها شده است. آشنایی زنان روستایی و عشایری با الفبای کسب و کار از طریق الگوی استاندارد LNSIE، «آماده سازی شغلی، راه‌اندازی و تجاری‌سازی کسب و کار، موجب شد آموزش‌های مهارتی در حوزه فرآورده‌های جانبی زنبورعسل، نوغان‌داری، توسعه کاشت گیاهان دارویی و... منجر به اشتغال‌زایی، و پایداری کسب و کارها شود. نتایج این تجربه و موفقیت‌های حاصل از آن موجب شکل‌گیری طرح "توان‌افزایی اشتغال محور" شده است. نقطه آغاز اجرای این طرح، وجود تسهیل‌گران محلی است که توسط زنان روستایی و عشایری انتخاب می‌شوند. مرحله بعدی، تشکیل صندوق‌های خرد است که با همکاری تسهیل‌گر و مشارکت سایر زنان انجام می‌شود. از طریق شبکه‌سازی صندوق‌های خرد، صندوق‌های شهرستانی زنان تشکیل می‌شود و با بهره‌مندی اعضای صندوق‌های خرد و شبکه صندوق‌های شهرستانی از آموزش‌های کارآفرینی، کسب و کارهای جدید ایجاد و کسب و کارهای موجود تثبیت می‌شود. با گسترش آموزش‌های ترویجی- مهارتی در زیر بخش‌های کشاورزی جریان توسعه کسب و کار در مناطق روستایی و عشایری تداوم می‌یابد.

۶) توسعه تعاملات علمی با مراکز دانشگاهی و مشارکت در برگزاری رویدادهای علمی

در این دوره، تعاملات گسترده‌ای بین معاونت آموزش و ترویج کشاورزی و دانشکده‌های کشاورزی و انجمن‌های علمی (به‌ویژه انجمن ترویج و آموزش کشاورزی) صورت پذیرفت که تفاهم‌نامه‌هایی نیز در این راستا منعقد شد. همچنین، هشتمین کنگره ملی علوم ترویج و آموزش کشاورزی، منابع طبیعی و محیط‌زیست پایدار در

دلیل توسعه فناوری‌های دانش‌بنیان و استانداردهای جدید مورد تقاضای بازار مصرف تغییر کرده است. لذا، نیاز به نیروی کار ماهر و متخصص رو به افزایش است. تاب آوری صاحبان کسب و کارهای کشاورزی و کارگران شاغل در این حوزه که ۲۰ درصد از سهم بازار اشتغال کشور را تشکیل می‌دهند، وابستگی شدیدی به ارتقا و به‌روز رسانی پیوسته سطح دانش و مهارت‌های آنها دارد. از سوی دیگر در مجموعه وزارت جهاد کشاورزی، هیچ الگوی کارشناسی شده‌ای برای تشخیص الزامات حرفه‌ای و استانداردهای ورود نیروی کار به مشاغل گوناگون بخش وجود ندارد. این ضعف به نوبه خود موجب شده که آموزش‌های ترویجی هم (علی‌رغم تلاش‌های بی‌دریغ و ارزنده پرسنل نظام ترویج و آموزش کشاورزی) تا حد زیادی از اولویت‌های واقعی مورد نیاز منابع انسانی بخش منحرف شود. چرا که نمی‌توان به راحتی فعالیت‌های حرفه‌ای مؤثر و اولویت‌های آموزشی مخاطبان را تشخیص داد. در این بین، استقرار یک نظام جامع صلاحیت حرفه‌ای منابع انسانی در بخش کشاورزی به عنوان یک وظیفه حاکمیتی و اولویت‌دار، می‌تواند بسیاری از نابسامانی‌های موجود را از میان بردارد.

سال ۱۳۹۹ به‌صورت مشترک با انجمن ترویج و آموزش کشاورزی برگزار شد و در شهریور سال جاری نیز «هفدهمین کنگره علوم خاک ایران و چهارمین همایش ملی مدیریت آب در مزرعه» و «نهمین همایش علوم علف‌های هرز ایران» با مشارکت این معاونت برگزار خواهد شد.

۷) توسعه مطالعات و پژوهش‌های علمی در حوزه‌های تخصصی علوم ترویج و آموزش کشاورزی

معاونت آموزش و ترویج با ایجاد کمیته علمی و فنی، اقدام به تدوین و اجرای پروژه‌های مطالعاتی و پژوهشی در زمینه‌های مختلف علوم ترویج و آموزش کشاورزی، اجرای گسترده طرح‌های تحقیقی ترویجی و همچنین طرح‌های تحقیقی توسعه‌ای کشاورزی و منابع طبیعی نموده است که این امر می‌تواند ضمن توسعه مبانی علمی این بخش، به حل مسائل با رویکردی علمی و پژوهشی بیانجامد.

۸) توسعه صلاحیت‌های حرفه‌ای

در حال حاضر تقاضا برای نیروی کار در بازار بخش کشاورزی به